

UIT DE HISTORIE VAN KOEDIJK

door J.P. Geus

XXXV - De nachtwacht

Ook in Koedijk is in het verleden een nachtwacht geweest. Meestal bestond die wacht uit twee mannen, die in de nachtelijk uren langs het dorp liepen met het oog op mogelijk onheil, zoals brand of ongewenst bezoek. Uit het verre verleden is hierover weinig bekend.

Het oudste bericht betreft een resolutie van 27 juni 1715, waarbij alle volwassen mannen verplicht waren om bij toerbeurt wacht te lopen. Een zekere Pieter de Wit, die zich in 1715 "om zijn beurt niet bekommerd heeft", kreeg een boete van f 1,-. Meerdere gegevens zijn pas voorhanden vanaf de tijd, dat de gemeenteraadsnotulen bewaard gebleven zijn. (1 okt 1851).

Ingaande 10 november 1851 zal er dan voor rekening van de gemeente een vaste wacht lopen. Die vaste wacht moest worden versterkt met één man uit ieder huisgezin, op de beurt af.

De door de gemeente aangestelde wachten waren Cornelis Butter en Klaas de Vries.

In 1852 wordt de vaste wacht weer afgeschaft en vervangen door het vroegere systeem. Iedere nacht twee man tussen 18 en 60 jaar. Uit ieder huisgezin één, te beginnen vanaf het zuideinde.

Er moest wachtgelopen worden van 's avonds elf tot 's morgens vier uur. Als bewijs van aanwezigheid moest iedere morgen om half vier bij de veldwachter, Jan de Boer, worden geklopt. Dat wachtlopen gebeurde alleen in de wintermaanden en begon meestal eind november.

In 1854 zijn G. Out en Jb. Willegrijp weer vaste wachtlopers.

Uit de Politieverordening van 1856 blijkt, dat de predikant, de onderwijzers en de dokter van de diensten vrijgesteld zijn. De overigen konden de verplichting voor de nachtwacht voor f 2,- per jaar afopen.

De verordening bepaalde: De wachten gaan in stilte rond en moeten voorzien zijn van een piek of ander wapen en ze staan onder bevel van de veldwachter.

In 1882 werden er weer twee vaste wachten aangesteld. Het waren Hendrik Boskamp en Volkert Koning. Zij moesten á f 1,- per nacht om de andere nacht dienst doen van 's avonds tien tot 's morgens vijf uur en hadden meerdere punten waar zij zich moesten melden. Om half elf moest de veldwachter gewekt worden, om twaalf uur Willem Slotemaker (bij de vlotbrug), om twee uur Hilbrand Lammerschaag (op het noordeinde) en om vijf uur nog eens bij de veldwachter.

De nachtwacht moest er ook op letten dat er geen licht uit open vensters naar buiten straalde. Er was een soort verduisterings voorschrift omdat passerende paarden van de lichten zouden kunnen schrikken.

In 1893/94 waren de meldingspunten: om tien uur bij de veldwachter Pieter Verwer, die hij het raadhuis woonde, om middernacht bij Piet Brouwer op het zuideinde die daarvoor een vergoeding van f 5,- per seizoen kreeg, om twee uur bij het raadslid Willem Boldewijn, op het noordeinde bij de grens met Oudkarspel en om vier uur weer bij de veldwachter. De meldingsadressen wisselden nogal eens.

In de herfst van 1898 gaf de wethouder IJsbrand Bruijn te kennen, dat hij niet langer door de nachtwacht geklopt wilde worden. Men besloot toen om de weduwe van Klaas Wortel daarvoor aan te stellen tegen een vergoeding van f 5,- per jaar. Wellicht was dit een arme weduwe die het zich niet kon permitteren om voor die functie te bedanken.

Sinds 1883 stond er bij de kerk en het looppad naar Sint Pancras een lantaarn om bij donkere maan ten behoeve van voetgangers, avondkerk en catechisatie, te branden. De olie en het opsteken kwam voor rekening van het kerkbestuur. Het doven zou voor rekening van het gemeentebestuur komen. Die droegen het werk op aan de dienstdoende nachtwacht en hadden daardoor geen extra uitgaven. In later jaren werd de nachtwacht afgeschaft.

Tijdens de mobilisatie, in de jaren 1914-1918 werd het oude systeem weer ingesteld. De in 1918 aangestelde nachtwachten waren Piet Tromp en Cees Koning. Hun beloning was f 2,- per nacht.

Ongeveer gelijk aan het vroegere systeem van nachtwacht was de Luchtbeschermingsdienst in de periode 1940-1945. Al voor de fatale dag van 10 mei 1940 was er in het kader van de "Luchtbeschermingsdienst" 's nachts een radioluisterdienst in het raadhuis en een uitkijkpost in de kerktoren. De radioluisterdienst bleef ook na de capitulatie bestaan en werd later omgevormd tot Burger Luchtbeschermingsdienst voor controle op de verduisteringsvoorschriften. De post bleef gevestigd in het raadhuis van waaruit de wachten enkele keren per nacht op de fiets het dorp langs moesten om te zien of er ergens licht uitstraalde.

Sinds 1944 waren daarvoor vaste mensen aangesteld en hadden de burger niet anders te doen dan voor die bewakingsdienst een bijdrage van 50 cent per week te betalen.